

УДК 796/799:37.034

О.П. Панасюк

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Панасюк О.П. Теоретичні засади сприйняття інформації про розвиток моральних цінностей. У даній роботі висвітлені дослідження нових підходів у формуванні моральних цінностей майбутнього вчителя фізичної культури на сучасному етапі актуалізувало проблему якісного оновлення гуманітарної сфери вищої освіти, загалом і галузі фізичної культури та спорту, що є стратегічним напрямом формування нової інноваційної ідеології в сучасній педагогічній науці. Професійна підготовка майбутнього вчителя вимагає нових підходів до розвитку моральних цінностей у особистості. Такий підхід дозволяє динамічно реагувати на нові виховні процеси, пов'язані з досягненнями актуальних досліджень, соціальної практики, підготовкою молоді засобами фізичної культури та спорту.

Ключові слова: розвиток, моральні цінності, інформація.

Panasjuk A.

ANALYSIS OF THEORETICAL BASES PERCEPTION INFORMATION ON THE DEVELOPMENT OF MORAL VALUES IN PERSONALITY

This article shows the study of new approaches in shaping the moral values of the future teachers of physical culture at present actualized quality problem updating the humanitarian sphere of higher education in general and the field of physical culture and sport, which is the formation of a new strategic direction of innovation ideology in modern pedagogical science. Training future teachers requires new approaches to moral values in the individual. This approach allows you to dynamically respond to new educational processes associated with the achievements of current research, social practices, training young people by means of physical culture and sports.

Keywords: development, moral values, information.

A.П. Панасюк

АНАЛИЗ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ОСНОВ ВОСПРИЯТИЕ ИНФОРМАЦИИ О РАЗВИТИИ МОРАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ЛИЧНОСТИ

В данной работе освещены исследования новых подходов в формировании нравственных ценностей будущего учителя физической культуры на современном этапе актуализировало проблему качественного обновления гуманитарной сферы высшего образования, в целом и отрасли физической культуры и спорта, является стратегическим направлением формирования новой инновационной идеологии в современной педагогической науке. Профессиональная подготовка будущего учителя требует новых подходов к развитию нравственных ценностей у личности. Такой подход позволяет динамично реагировать на новые воспитательные процессы, связанные с достижениями актуальных исследований, социальной практики, подготовкой молодежи средствами физической культуры и спорта.

Ключевые слова: развитие, моральные ценности, информация.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналізуючи теоретичні засади наукової проблеми виявили, що академік Бех І.Д. акцентує увагу на тому, як виховний процес у своєму історичному поступі завжди певним чином був пов'язаний з тією філософською проблематикою, яка осмислювала на відповідному світоглядному рівні ставлення особистості до світу, сутність культури, вихідні цінності буття людини в світі, співвідношення її свободи і відповідальності, форми і типи менталітету студента. Характер вирішення цієї проблематики визначав особливості виховних процесів, на основі яких розвивалась сучасна інформація про моральні цінності майбутнього вчителя фізичної культури.

Дефініція "інформація" адаптована нами від французького Information - надаю форму, створює уявлення про щось, зображає - як повідомлення про яку-небудь подію, чийось діяльність, акцентує увагу на відомостях, що є об'єктом збереження, накопичення, переробки і передачі комунікації.

Інформація - комунікаційна інфраструктура суспільства, яка визначає можливості людей своєчасно одержувати, передавати й використовувати необхідні відомості, а потім оперативно здійснювати ті чи інші інформаційні комунікації [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Здійснюючи науковий аналіз інформації про формування моральних цінностей у студентів факультетів фізичної культури, ми спирались на пізнання аспектів даної проблеми через роль відчуттів особистості, її компонентів сприйняття та педагогічного мислення. Функцією педагогічного мислення можна назвати розширення меж пізнання про моральні цінності за допомогою виходу за межі чуттєвого сприйняття об'єктивної дійсності. Реальне мислення особистості дає можливість за допомогою рефлексії (умовивід, осмислення) розібратися в суті моральних цінностей, встановити істинну інформацію про досліджувану проблему, що безпосереднім чином не дається нам у сприйнятті.

Наукові знання про моральні цінності майбутні вчителі фізичної культури одержують не тільки через відчуття, а і через сприйняття. У відчуттях відображаються лише окремі властивості моральних цінностей, наприклад їх зовнішній вплив (гімн України, конституція України,

спортивні змагання, туризм) через слухові, зорові аналізатори та ін., тоді як у сприйнятті всі компоненти досліджуваної проблеми подаються у їх сукупності і взаємозв'язку.

Сприйняттям називається відображення у свідомості студента предметів і явищ дійсності при їх безпосередньому впливові на органи чуття. Результатом сприйняття є цілісний образ моральних цінностей. Наприклад, взявши в руку нову книгу, ми одночасно відображаємо колір її сторінок, вагу, запах типографської фарби, тощо. Всі зорові, тактильні, нюхові та інші відчуття поєднуючись дають образ книги як одного із елементів моральних цінностей для особистості.

Здійснений нами аналіз наукових першоджерел показує, що сприйняття інформації про моральні цінності не зводиться до простої сумачі відчуттів, а складає якісно новий ступінь пізнання об'єктивної дійсності.

Історичні аспекти моральних цінностей знайшли своє відображення у наукових поглядах українських філософів П.Юркевича, Г. Кониського, Г.Сковороди. На початку ХХ ст., у зв'язку з процесами інтеграції особливий науковий інтерес почали викликати проблеми, пов'язані з впливом моральних цінностей на розвиток і поведінку окремої особистості. Ці аспекти досліджували зарубіжні вчені: У.Мак Даугалл, Г.Тард, С.Сигеля, Ф.Олпорт.

Основні засади вдосконалення процесу фахової підготовки особистості аргументовані у працях видатних педагогів К. Ушинського, П. Лесгафта, П. Блонського, С. Шацького, А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича. Окремі напрями підготовки майбутніх вчителів досліджували О. Абдуліна, І.Д. Бех, Є. Білозерцев, І.Зязюн, М. Євтух, О. Дубасенюк, А. Капська, Л. Міщик, В. Мадзігон, О. Мороз, Н. Ничкало, Г. Троцько, Є.Пристапа, Б.Шиян та ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні наукової проблеми, сприйнятті інформації про сутність формування моральних цінностей у ході навчально-виховної роботи та розвитку культурологічних поглядів студентів в позааудиторній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Наукове обґрунтування технологій професійної підготовки особистості через різноманітні форми навчально-виховної діяльності майбутнього вчителя, розкривається через підбір запропонованих управлінських ідей у фаховій моральній спрямованості студентів вищого навчального закладу.

Здійснюючи науковий пошук, ми намагались дослідити засоби діагностики динаміки стану професійної підготовки особистості; відбір обґрунтованих моделей позааудиторної діяльності студентів для розвитку моральних цінностей студента.

Дисертант виходив з того, що у навчальному процесі та позааудиторній діяльності варто розвивати професійне мислення на основі нових освітніх технологій, ефективно здійснювати управління професійно-моральною підготовкою студентів через різноманітні форми навчально-пізнавальної діяльності особистості [8; 11; 3].

Ми встановили, що необхідність теоретичного обґрунтування ролі педагогічних явищ у навчальній та позааудиторній діяльності студентів впливає на сприйняття інформації про сутність практичних матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку сучасної науки у відповідності до вимог Болонського процесу, які втілюються в результати продуктивної діяльності, що суттєво відображає технологію професійної підготовки особистості [4].

Проведення дослідження, здійснення констатувального та формувального експериментів, мета яких довести або спростувати положення науково-пошукової роботи про те, що сконструйована нами система управління професійно-моральною підготовкою студентів сприяє активізації засвоєння духовних знань майбутніми бакалаврами, магістрами, підвищує ефективність педагогічної діяльності викладачів у процесі реалізації нормативних курсів через різноманітні форми навчально-виховної діяльності особистості.

Встановили, що управлінський аспект освітньої технології (англ. "an educational technology") часто називають напрямком закордонної підготовки, що має на меті підвищення ефективності освітнього процесу, який гарантує досягнення позитивного результату в професійно-моральній підготовці майбутнього вчителя сучасної школи [6; 9].

Термін "технологія" визначається як наука техніки, отже управління освітньою технологією - це наука про організацію техніки професійної освіти, тобто духовна підготовка студентів має передбачити одержання системи моральних знань з кожного курсу (дисципліни), а сприйняття моральних цінностей - розкриває формування сучасних моральних поглядів та моральних знань, які займають провідне місце в системі професійної підготовки студентів.

Отже, в нашому дослідженні у поняття технологія управління фаховою підготовкою ми вкладаємо комплекс ланок, який включає: прогнозування запланованих результатів в моральній

підготовці особистості; засоби діагностики динаміки стану професійної підготовки; підбір обґрунтованих моделей навчання; критерії вибору оптимальної моделі для одержання конкретних умов у розвитку морального мислення особистості [10].

У процесі дослідження ми використали новітні підходи до розуміння наукових термінів у сучасній педагогічній науці і використовуватимемо їх у ході науково-пошукової роботи через адаптування їх змісту.

Науковий термін "виховальні відносини" - відносини, орієнтовані на повноцінний розвиток кожної особистості, здатної на активну роль у збереженні і примноженні соціальних цінностей і до співжиття в соціумі за моральними принципами [2, 5].

Виховання - це усвідомлене і цілеспрямоване зрощування людини як особистості у відповідності зі специфікою цілей, соціальних груп і організацій, в яких воно здійснюється. На відміну від соціалізації - процесу неперервного, виховання - процес дискретний, перервний, здійснюється планомірно, обмежений місцем і часом [7, 4].

Виховна технологія - науково обґрунтований засіб, що містить необхідні й достатні умови для розвитку та реалізації особистісного потенціалу виховання, свідомого залучення його до системи вироблених людством цінностей. Умови, що мають забезпечувати повноцінний морально-духовний розвиток особистості трактуються як створення педагогом моделі організації виховного процесу з послідовною орієнтацією на певну систему цілей, доцільну послідовність у їх досягненні та на психологічно виражену гуманістичну суб'єкт-суб'єктну взаємодію [10, 11].

У дослідженні ми подаємо виховне середовище - як середовище безпосереднього і опосередкованого впливу на учня на мікрорівні; сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що створює умови життєдіяльності особистості, передачі їй суспільно-історичного досвіду людства і національної культури, впливає на формування її фізичних, психічних і соціально-адаптивних можливостей, процес і повноту творчої самореалізації [2, 10].

Моральні цінності - поняття етики, яке відображає значущість для індивіда проявів моралі як регулятора суспільно належної поведінки і є втіленням його суб'єктивного діяльно-зацікавленого ставлення до реалізації у житті моральних норм і принципів [11, 5].

Сприйняття культури мови - це дотримання усталених норм вимови, слова та форм вживання моральних побутових фраз.

У виховному процесі вищого навчального закладу культура поведінки - це дотримання основних вимог і правил людського співжиття, вміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими, зокрема з учнями та молоддю.

На основі поданих вище наукових термінів у дослідженні ми ввели поняття "культурологічні моральні погляди".

Культурологічні моральні погляди студентів - це інтерактивне об'єднання практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображені у свідомості особистості і реалізуються через дотримання усталених норм вимови, основних вимог і правил людського співжиття та конкретної педагогічної діяльності особистості [6].

У процесі дослідження ми зробили спробу охарактеризувати у ході пошукової роботи окремі компоненти таксономії цілей поведінки особистості у побуті. Серед них виділяємо:

- Когнітивний (пізнавальний) компонент. Сюди входять цілі від запам'ятовування і відтворення вивченого матеріалу до вирішення проблеми, в ході якого необхідно переосмислити набуті моральні знання, будувати їх нові співвідношення з попередньо вивченими ідеями, методами, способами дій, включаючи створення нового бачення моральної проблеми. За даними експертних оцінок, а також аналізу наукової літератури та анкет викладачів вузу виявили, що до моральної сфери відносяться більшість цілей навчання та поведінки студентів, які висуваються нормативними документами у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

Ми встановили, що теоретична діяльність особистості сама по собі не приводить до змін у предметах і явищах зовнішнього світу, але дозволяє передбачати їх, завчасно прогнозувати майбутні моральні наслідки. Психологічна діяльність студента тому називається теоретичною, що дозволяє вдосконалювати результати практичних дій у процесі конкретної поведінки. Отже, теоретично-виховні види побутової діяльності займають не тільки провідне місце в інтелектуальному розвитку майбутніх фахівців, а й визначають успіх у практичній праці через моральні зобов'язання.

- Афективний (емоційно-ціннісний) компонент. До нього відносяться цілі формування морально-особистісного ставлення до явищ навколишнього світу, починаючи від простого сприйняття, інтересу, готовності реагувати на засвоєння ціннісних моральних орієнтацій

і їх взаємодії та активного прояву. До цього компоненту належать також цілі, які передбачають формування інтересів і нахилів у поведінці особистості, переживання тих чи інших почуттів, формування ставлення до реальної дійсності, свідомості студентів і її прояву в побутовій та релігійній оцінці явищ.

Для розуміння теорії педагогічної технології формування моральних цінностей важливо знати певні закономірності формування нових розумових дій, уміти передбачати різні види пізнавальної побутової діяльності. Формування моральних поглядів відбувається під впливом дій зовнішніх, матеріальних, бо вони дають можливість невидимі внутрішні дії зробити видимими (доступними), показати їх зміст студентам, зробити їх зрозумілими для кожного майбутнього вчителя [4].

- Психомоторний компонент. До нього належать цілі, які зв'язані з формуванням тих чи інших видів рухомої (моторної, маніпулятивної) побутової діяльності, нервово-м'язової координації, необхідної для формування культури педагогічної праці. До цього компоненту відноситься порівняно невелика кількість цілей із загальних об'ємів навчальної мети. Серед них виконання письмових завдань, удосконалення мовлення при вивченні іноземних мов, вправи фізичного виховання та реабілітації.

Проводячи дослідження переконалися, що створення надійної, достовірної системи цілей у професійній підготовці особистості питання динамічне і складне, яке цікавить не тільки теоретиків-педагогів, а перш за все викладачів-практиків і має певні причини у формуванні позитивних моральних якостей студентів фізичної культури.

- У дослідженні передбачили, що цей аспект передбачає концентрацію зусиль на головному. Користуючись технологією формування моральних поглядів викладачі вищих закладів освіти повинні вміти не тільки виділяти і конкретизувати цілі, але й впорядковувати їх, визначати першочергові моральні завдання, порядок і перспективи майбутньої побутової навчально-виховної діяльності студента.

- Таке розуміння моральних завдань впливає на ясність і гласність спільної роботи викладача і студентів. Конкретні навчально-виховні цілі у формуванні моральних поглядів дають можливість викладачу пояснити студентам орієнтири в їх загальній побутовій навчально-виховній діяльності, обговорити разом з ними механізм їх реалізації моральних якостей особистості.

- Обраний нами підхід у дослідженні моральних цінностей дав змогу врахувати створення еталонів оцінки результатів побутової навчально-виховної діяльності. Звертання до чіткого формулювання цілей розвитку моральних поглядів, які виражаються через результати побутової та духовної діяльності, піддаються більш надійній і об'єктивній оцінці. Це дає змогу систематично формувати у студентів об'єктивні оцінні моральні навички.

Ми встановили, що головна особливість процесу засвоєння побутових моральних дій полягає у тому, що такі дії завжди є активними: моральні знання можна передати тільки тоді, коли їх беруть, тобто коли студенти виконують певну творчу діяльність, в процесі якої формуються основи культури праці та побуту, розвиваються моральні цінності [2].

Отже, процес засвоєння моральних знань - це завжди виконання певних пізнавальних дій, усвідомлення їх суті. Викладач повинен бути впевнений, що студенти володіють всією необхідною системою моральних навичок, реальних дій, які складають уміння здобувати майбутню професію. Дія - це одиниця аналізу навчально-виховної праці студента. Викладач має знати, передбачати її структуру, функціональні можливості, основні риси, етапи та закономірності становлення творчої особистості, яка володіє системою моральних знань.

Встановили тезу про те, що студенти розуміють, що будь-яка людська дія завжди спрямована на певний предмет, моральне поняття чи явище. Наприклад, студент аналізує поняття реабілітації, вивчає будову комп'ютера, норми і правила поведінки прилучається до наукової роботи у сфері оцінки моральних якостей. Отже, дія завжди цілеспрямована, і в процесі її виконання одержується певний результат у формуванні моральних цінностей. Він може збігатися з поставленою професійною метою, а може іти всупереч з нею.

У ході дослідження виявили, що мета навчально-виховної дії нерозривно пов'язана з таким важливим компонентом, як мотив моральної діяльності. Мотив спонукає студента ставити і досягати різноманітних моральних результатів, виконувати відповідні навчально-виховні дії. Коли мотиви не обгрунтовані, не усвідомлений кінцевий результат, навчання як вид професійної пізнавальної діяльності втрачає сенс.

У ході наукового пошуку виявили, що у структуру будь-якої дії входить та чи інша система операцій, за допомогою яких ця дія виконується. Так, для дії порівняння необхідно

виділити ознаку (основа для порівняння: проаналізувати слова Гімну України та Гімну Росії), на базі якої будуть порівнюватися моральні явища. Потім робиться висновок, одержаний за результатами порівняння, який дозволяє завершити пізнавальну дію у формуванні моральних якостей [9; 1].

Ми передбачили, що наступний компонент формування моральних цінностей - орієнтовна основа дії. Це система умов, на яку реально спирається студент при виконанні певних моральних дій. Важливо знати, що ця система умов педагогічної діяльності може бути подана з різних позицій. Ці педагогічні умови можуть відбивати окремі особливості конкретного морального випадку, а можуть фіксувати і загальні, суттєві для цілого класу явищ морального спрямування (аналіз тексту Конституції України).

У процесі реалізації моральних дій із засвоєння основ професійної праці у навчанні та побуті студент проявляє свою індивідуальність, яку треба враховувати в ході організації побутової навчально-виховної діяльності майбутнього вчителя (спортивні змагання).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Природа та механізм засвоєння моральних знань з основ розвитку професійних якостей є складовою частиною технології формування моральних цінностей, основою педагогічної діяльності у сучасній школі.

Пристаючи до дослідження, ми обґрунтували методику проведення науково-пошукової роботи, розпочавши її з визначення наукового терміну самосвідомості, яка є складовою ланкою технології формування моральних цінностей. Свідомість - усвідомлення студентом себе самого як особистості, своїх фізичних і розумових здібностей, вчинків і дій, їхніх мотивів і мети, свого ставлення до зовнішнього світу, інших людей і до самого себе [11].

У процесі дослідження ми передбачили, що сприйняття кожного соціального явища має свою історію, яка охоплює процес її зародження, становлення, конкретизації, формування та реалізації. Свідомість, охоплена в генетичному аспекті, може бути визначена об'єктивно у певних межах. У такому разі вона окреслюється як явище закономірне, а не випадкове, як феномен, що має внутрішню логіку, а не щось штучно сконструйоване.

Завдання дослідження полягало в тому, щоб обґрунтувати свідомість особистості студента вищого закладу освіти в її реальних взаємозв'язках із формуванням моральних проглядів, іншими явищами суспільного життя. Тільки в такому разі воно розкривається достатньо повно.

У ході пошукової роботи ми виробили власне ставлення до розуміння проблеми свідомості особистості та спрямували обґрунтування концепції дослідження у вірному соціальному руслі. Специфіка професійної свідомості студентів вищих закладів освіти полягає у тому, що вона не лише відображає об'єкт пізнання, але допомагає ефективно формувати професійні риси особистості, її моральні погляди.

1. Андрійчук О. Я. Виховання гуманності у студентів медичного коледжу в процесі фахової підготовки. Автореф. дис... на здобуття наукового ступеня канд. под. наук. - Київ, 2003. - 20 с
2. Андрійчук О. Я., Смолюк В. І. Гуманістична освіта молоді: історико-дидактичний аспект / Монографія. - Луцьк: Видавництво «Волинська обласна друкарня», 2002. - 148 с.
3. Алексюк А. М. Методи навчання і методи учіння / Анатолій Миколайович Алексюк. - К.: Знання, 1980. - 48 с.
4. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи [Текст]: курс лекцій: модульне навчання: Навчальний посібник/ Анатолій Миколайович Алексюк; Мін. освіти України. Ін-т сист. досліджень освіти. Київськ. ун-т ім. Т.Шевченка; Ред. С. С. Самойлова. - Київ: ІСДО, 1993. - 220с.
5. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Борис Іе-расимович Ананьев. - М.: Наука, 1977. - 380 с.
6. Андреев В. И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития / Виталий Иванович Андреев. - 2-е изд. - Казань: КГУ, 2000. - 608 с.
7. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / Виталий Иванович Андреев. - Казань: КГУ, 1988. - 228 с.
8. Андреева Г. М. Социальная психология [текст]: учебник для вузов / Галина Михайловна Андреева; Гос. ком. РФ по высш. образов. Ин-т «Открытое общество»; [ред. совет: В. И. Бахмин, Я. М. Бергер, Е. Ю. Гениева и др.] - М.: Аспект Пресс, 1996. - 376 с.
9. Андреева Г. М. Современная социальная психология на Западе / Галина Михайловна Андреева, Н. Н. Богомолова, Л. А. Петровская. - М.: Свет, 1978.-233 с.
10. Андрощук А. О. Рейтингова технологія оцінки знань в навчально-виховному закладі / А. О. Андрощук // Педагогіка і психологія. - 1996. - № 3. -С.86-93.
11. Панасюк Н.Л. Теоретична модель управління якістю освіти. /Н.Л. Панасюк// Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво: наук. журнал – Вип. 13 – Луцьк: ЛНТУ, 2014. – С. 135–140.